

ПОЛИТИКА НА ОСМАНСКАТА ВЛАСТ СПРЯМО ИМИГРАЦИЯТА В БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ НА НЕМЮСЮЛМАНСКО НАСЕЛЕНИЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ ПРЕЗ XVIII–XIX ВЕК (ДО 1878 Г.)

Венцислав Мучинов¹

В статията се проучват проблемите, свързани с политиката на османската власт относно имиграцията в българските земи през XVIII–XIX в. (до 1878 г.) на немюсюлмани (християни и евреи) от Хабсбургската (Австрийската) империя, Руската империя, Дунавските княжества Влахия и Молдова (Румъния) и други европейски държави. Установяват се целите, които преследва Високата порта с приемането и настаняването в българските земи на европейски имигранти немюсюлмани, средствата, които използва османската власт за осъществяването на тази политика и постигнатите резултати.

Ключови думи: историко-демографско развитие на българските земи през Възраждането (XVIII–XIX в.); имиграция в българските земи; миграционна политика на Османската империя.

В българската историография се отчита, че през XVIII–XIX в. османската власт провежда политика за привличане и заселване в българските земи на мюсюлмански имигранти (най-вече татари и черкези) от Северното Причерноморие, Крим и Кавказ². По-слабо известен факт е, че през същия период Високата порта предприема действия за привличане в българските земи и на жители немюсюлмани (християни и евреи) от съседните балкански и други европейски страни. В нашата историография този проблем се засяга предимно в отделни регионални проучвания, сред които трябва да се отличат трудовете на В. Тонев за Добруджа и Българското Черноморие през Възраждането (Тонев, 1973; Тонев, 1995). Проблемът се засяга периферно и в изследванията, посветени на някои етнорелигиозни общности в българските земи – руси-старообрядци, власи, евреи и др. (Анастасова, 1998; Васева, 1998; Керен, 2009 и др.). Все още обаче остават слабо проучени редица въпроси относно политиката на османската власт за приемане и настаняване в българските земи на жители немюсюлмани от европейските държави. И най-вече – какви цели преследва Високата порта с осъществяването на тази политика, какви средства са използвани за нейната реализация и какви са реално постигнатите резултати.

Отговор на тези въпроси ще се потърси в настоящата публикация, като за целта се използва разнообразен изворов материал от османотурски, български

---

¹ Доц. д-р Венцислав Мучинов – секция „Икономическа и историческа демография“ в ИИНЧ – БАН

Адрес за контакти: vencim_80@abv.bg

² Становищата в българската историография по въпроса са обобщени в (Мучинов, 2013: 159–160).

и чуждестранен произход както официални документи, така и сведения от тогавашния периодичен печат, от пътеписи, мемоари и пр. (*Цариградски вестник*, 1848–1862; *Турция*, 1864–1873; *Дунав*, 1865–1877; МИБ, 1877; Теплов, 1877; Ников, 1929; Селищев, 1930; Рефик, 1938; ДБИ, 1940; ДБИ, 1948; Недков, 1953; ДБИГА, 1963; Миятев, 1964; Михов, 1968; Тонев, 1970; Иречек, 1974; Лежан, 1978; Цветкова, 1981; Писахме да се знае, 1984; ЧПБ, 1987; Каниц, 1995; Арато, 2002; ИИД, 2003 и др.).

Трябва да се отчете, че действия за привличане в българските земи на европейски имигранти немюсюлмани, макар и в ограничени мащаби, са предприемани от османската власт още *през предходните столетия*. Така например в самия край на XVII в. (1699 г.) в северозападните български земи са настанени **унгарски имигранти**, противници на установената хабсбургска власт над Унгария и Трансилвания. Османската власт им предоставя за заселване земите на някои от разорените по време на продължителната война с Хабсбургите от 1683–1699 г. и Чипровското въстание от 1688 г. български селища във Видинско, Берковско и Пиротско. Унгарските имигранти са освободени за срок от пет години от плащането на данъци, запазват вътрешно самоуправление в рамките на своите общности и получават правото да използват за своите религиозни обреди наличните църкви в селищата, в които са настанени. В замяна на тези привилегии те трябва да предоставят определен брой военнослужещи в помощ на османската армия по време на война (Един турски ферман, 1938: 56–61; Рефик, 1938: 62; ДБИ, 1940: 32–33; Дамянов, 1967: 28–29).

Подобна политика на османската власт се наблюдава и по отношение на имиграцията в българските земи на **казаки и различни руски разколници** (староверци, старообредци), бягащи във владенията на султана от преследванията, на които са подложени от официалната руска светска и църковна власт след реформите, започнати от патриарх Никон и император Петър Велики през втората половина на XVII в. Още през първата половина на XVIII в. в Добруджа се преселват част от донските казаки или некрасовците, наречени така по името на своя предводител Игнат Некрасов, един от организаторите на Булавинското въстание в Русия (1707–1708 г.). След жестокото потушаване на въстанието от войските на Петър Велики, некрасовците се изтеглят към областта на Кубан, откъдето впоследствие (от 1740 г.) започват да се прехвърлят на османска територия – в Северна Добруджа и най-вече в делтата на р. Дунав. В този район те се смесват с липованите и с други руски разколници, потърсили спасение от преследванията на властите в Руската империя.

След ликвидирането през 1775 г. на Запорожката Сеч от руската императрица Екатерина II в района на Дунавската делта се прехвърлят и част от запорожките казаки. Тук те формират със съгласието на османската власт своята полуавтономна „Задунайская Сечь”, която просъществува до Руско-турската война от 1828–1829 г. В края на XVIII и началото на XIX в. запорожките казаки влизат в ожесточени сблъсъци с некрасовците, в резултат, на което по-голямата част от последните са принудени да се прехвърлят към вътрешността на Османската империя – към крайбрежието на Мраморно море и Мала Азия (Бахметьев, 1907: 294–295; Романски, 1918: 271–274; Ников, 1929: 141; Тонев, 1973: 20–21; Василева, 1974: 15; Анастасова, 1998: 272–275; ИИД, 2003: 89–91; Думиника, 2011: 19–23; Москетти-Соколова, 2012; Karpat, 1985: 63).